

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ

ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ІМ. Г. С. СКОВОРОДИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. М. П. ДРАГОМАНОВА

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

**VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 90-РІЧЧЮ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

**ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО,
КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ**

**МАТЕРІАЛИ VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE VIII INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE “A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE
TECHNOLOGIES”**

Харків
2020

УДК 740+656+338

ББК 87

Л 93

Головні редактори:

Панченко С. В. – доктор технічних наук, професор, академік Транспортної академії України, ректор Українського державного університету залізничного транспорту;

Андрущенко В. П. – доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, академік Національної академії педагогічних наук України, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Редакційна колегія:

Бутько Т. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Лаврухін О. В. – д-р техн. наук, професор, чл.-кор. ТАУ, академік МАБЖ

Устенко О. В. – д-р техн. наук, професор, академік ТАУ

Бакланов О. М. – д-р хім. наук, професор

Ватуля Г. Л. – д-р техн. наук, професор

Калабухін Ю. Є. – д-р техн. наук, професор

Новіков Б. В. – д-р філос. наук, професор

Панков Г. Д. – д-р філос. наук, професор

Петрушов В. М. – д-р філос. наук, професор

Рассоха І. М. – д-р філос. наук, професор

Близнюк Л. М. – канд. філол. наук, доцент

Даніл'ян В. О. – канд. філос. наук, доцент

Колеснік К. Е. – канд. іст. наук, доцент, академік ТАУ

Куценко М. Ю. – канд. техн. наук, доцент

Панченко В. В. – канд. техн. наук, доцент

Павлов В. І. – канд. філос. наук, доцент

Прогонний О. М. – канд. техн. наук, доцент

Скорик О. О. – канд. техн. наук, доцент

Толстов І. В. – канд. філос. наук, доцент

Алексєєнко Н. В. – старш. викладач

Затверджено до друку Вченою радою Українського державного університету залізничного транспорту (протокол № 7 від 21.09.2020 р.)

Л 93 Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. присвяченої 90-річчю Українського державного університету залізничного транспорту, 15–16 жовтня 2020 р. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2020. 295 с.
ISBN 978-617-7927-35-7

УДК 740+656+338

Друкується в авторській редакції

ISBN 978-617-7927-35-7

© Авторський колектив, 2020

наука видит свою роль в том, чтобы советовать, каким образом достичь этих целей. Ф. Найт считает, что стремление помочь рационализировать поведение человека фактически является стремлением управлять данным поведением. В результате теория приобретает характер нормы для практической деятельности.

В рассуждениях Ф. Найта научное мировоззрение выглядит очень агрессивно; оно стремится навязать свой тип анализа ненаучным областям. Поэтому и обращение к вопросу о соотношении этики и экономики в его работах вызвано не стремлением включить этику в экономическую науку, а скорее стремлением защитить ее от претензий экономической науки на исчерпывающее описание и оценку человеческого поведения. Ф. Найт говорит не о том, что необходимо включить этические нормы в экономический анализ, а о том, чтобы экономическая наука перестала возводить свой метод анализа в норму, поняла ограниченность и условность своих моделей. Рассуждения Ф. Найта предвосхищают произошедшую в дальнейшем экспансию экономического метода, получившую название «экономический империализм», что оказало влияние на развитие ценностного подхода к экономическому бытию.

В то же время Ф. Найт считает, что поле, где действует экономическая теория, не является ее единоличным владением. Поскольку важная составная часть предмета экономической науки – поведение человека, описание данного предмета не исчерпывается логикой экономического анализа. Это также область этики, использующей иные методы познания, нежели научные. Другими словами, здесь акцентируется внимание не на сциентистском, а ценностном, философско-антропологическом подходе, характерном для неолиберализма в целом.

КАРПЕНКО І.В., *д. філос. н., професор*

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

м. Харків, Україна

«ВЗАЄМНІСТЬ ПЕРСПЕКТИВ» А. ШЮЦА ЯК МОЖЛИВІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ

Досліджуючи тему інтерсуб'єктивності, А. Шюц створює поняття «взаємність перспектив», яке можна вважати початком комунікації. Саме завдяки цьому поняттю долається своєрідність особистісного досвіду, індивідуальної біографічної ситуації, розбіжностей в розумінні одного і того ж об'єкту.

Перший фундаментальний постулат тези «взаємності перспектив» (постулат взаємозамінюваності точок зору) наголошує: «Я приймаю на віру і припускаю, що інший робить те ж саме, – що, якщо я поміняюся з ним місцями так, що його «тут» стане моїм, я знаходитимуся в тому ж віддаленні від предметів і буду бачити їх в тому ж ступені типовості, що і він сам, більш того, для мене будуть досяжні ті ж речі, що і для нього, і навпаки» [1, с. 131]. Другий постулат (постулат збігу систем релевантності) означає: «Поки не доведено протилежне, я приймаю на віру – і припускаю, що інший робить те ж саме, - що відмінності в перспективах, які мають місце внаслідок унікальності його і моєї біографічних ситуацій, байдужі по відношенню до наявних цілей будь-кого з нас ... і ми обидва відбираємо і інтерпретуємо актуально і потенційно загальні об'єкти і їх властивості однаковою чином, або принаймні «емпірично ідентичним» чином, тобто достатньо однаковою для досягнення будь-якої практичної мети» [1, с. 131].

Тією мірою, якою ці постулати є дієвими, об'єкти, що опосередковують комунікацію, позбавляються унікальних рис, властивих їм в безпосередньому досвіді того або іншого індивіда, і набувають рис універсальності, типовості, безособовості, соціальності. Вони входять у визначення ситуації не як суб'єктивні значення мого власного переживання, а як нормативні значення, які конституційовані у фактичній життєдіяльності групи, членом якої я є. Типовість, що так розуміється, універсальність, безособовість, на наш погляд, не тотожні тій безособовості і усередненості, проти якої направляє вістря своєї критики екзистенціалізм. Ця безособовість – не спроба віддалитися, а прагнення наблизитися: зрозуміти ситуацію, відчуття і емоції, думки, стратегію поведінки учасників взаємодії. Це спроба «стати на місце», спроба, яку підтримує віра і надія на те, що в типовій ситуації стануть і на твоє місце. Це останній аргумент взаєморозуміння – «стань на моє місце».

Теза «взаємності перспектив» є засобом типізації ситуацій взаємодії, а також прояснює механізм формування загальних чуттєво-емоційних станів і стратегій соціальної поведінки. Вона, на нашу думку, також відкриває перспективи для дослідження механізмів взаєморозуміння поза ситуацією безпосередньої взаємодії.

Своя співучасть, співприсутність в тій або іншій ситуації (об'єктивному світі) фіксується людиною в динаміці емоційно-чуттєвих станів. Це цілий світ людини, який передує об'єктивуючій рефлексії. Це світ людської безпосередності, феноменальний і інтенціональний світ відчуття, прагнення, фантазування, бажання, сумніву, віри, спогаду про минуле і передбачення майбутнього. Потік явищ цього світу – життя нескінченне і нерозчленоване («duree» – А. Бергсон, «потік свідомості» – У. Джемс, «внутрішнє переживання

часу» – Е. Гуссерль). Явища в цьому потоці життя не значущі. Безглуздо говорити, що переживання має значення. Значення не знаходиться в потоці життя. Значущим є лише те переживання, яке схоплене в рефлексії. «Значення – цеспосіб, яким Его розглядає своє переживання» (А. Шюц). Отже, визначення значення і смислотворення – це результати рефлексивної діяльності. І тут А. Шюц акцентує увагу на тому, що людина не може рефлексивно схопити безпосередність свого внутрішнього стану. Адже те, що сприймається в рефлексії, вже у минулому. Але все-таки наявне, актуальне переживання в його безпосередності виражається зовні - в жесті, міміці, експресивному вчинку. Оскільки це відбувається, остільки інший може «схопити» цю безпосередність, може наблизитися до сьогодення даної людини, пережити чуже Я в його «живій часовості», пізнавши «зв'язок знаку, значення і референта». А. Шюц робить висновок: «Я знаю більше про іншого, а він знає більше про мене, ніж кожен з нас знає про свій власний потік свідомості. Це теперішнє, загальне для нас обох, є чиста сфера Ми» [2, с. 147].

Звідси можемо зробити ряд висновків. По-перше, чуттєво-емоційні стани людини, якщо вони беруть участь у визначенні смислу, є начебто опосередковуючою ланкою між феноменальним світом людини, в якому вона перебуває неминуче і безперервно і сферою рефлексивної свідомості. По-друге, емоції у формі їх безпосереднього актуального і короткострокового протікання не можуть бути підставою рефлексії (у тому числі і філософської). Тільки чуттєво-емоційні стани, які достатньо тривалі і життєво значущі в своєму існуванні для людини, можуть створювати тривалий і відносно стійкий фон для рефлексивної діяльності (смислотворення). Іншими словами, задоволення від смачного обіду або несподіваної приємної зустрічі так само, як і засмучення від ділової угоди, що зірвалася, або запізнення на потяг, навряд чи можуть розглядатися як такі чуттєво-емоційні стани, які детермінують собою певний спосіб смислотворення. Втім, як мовиться, можливі (індивідуальні) варіанти. Але все-таки висловимо припущення, що такими станами людини, якими задається загальний чуттєво-емоційний фон її смислотворення, є «тривалі» почуття, що викликаються до життя станом «чистої сфери Ми». По-третє, дійсний процес розуміння одним індивідом іншого, процес підгонки суб'єктивних значень і смислів відбувається на дорефлексивному рівні. Саме на цьому рівні знаходиться істинний *locus* соціального процесу, який стає предметом рефлексії *post factum* тому не вимагає для своєї реалізації рефлексії Я. «Чиста сфера Ми», «теперішнє, загальне для нас обох» - це, по суті, сфера максимально повного взаєморозуміння, де інтерсуб'єктивність реалізується в її чистому і позбавленому суперечностей вигляді. Але якщо реалізація інтерсуб'єктивності не є справою рефлексивної свідомості, то сумнівною є

також і плідність її зусиль відносно інтерсуб'єктивності як її предмету. Якщо коротко, то інтерсуб'єктивність – не є справою рефлексії, а тому і не є її предметом. Досягти рефлексивної (дискурсивної) несуперечності в поясненні (розумінні) інтерсуб'єктивності (повного розуміння іншого Я) неможливо, тому що останнє досягається на дорефлексивному рівні, де положення *ratio* як би ратифікуються (чи ні) на рівні феноменального світу, де все є наявним безпосередньо, інтенціонально, ясно і очевидно, не будучи пов'язаним з процесом висновку. У разі нерозуміння Я включає механізм, який нерозуміння виносить за дужки, «прощає» його, «нехтує» ним. Цей механізм включається в певних ситуаціях відношення Я до Іншого. Він може включитися чи ні залежно від характеру цілісності, яка пов'язує індивідів, як, наприклад, любовні, дружні, споріднені, сусідські, професійні, класові, державні, національні і т. п. відношення. Відчуття того, що йдеться про своє, рідне, близьке (чи то людина, чи то смисл) і запускає в дію механізм подолання суперечностей нерозуміння (інтерсуб'єктивності) в реальності.

Таким чином, комунікація є стан людського буття (*human condition*), спосіб людського існування, той основоположний, первинний соціальний процес, в якому ми, його учасники, спільно створюємо, відтворюємо і перетворюємо наші соціальні світи. Комунікація, в цьому значенні, є саме життя. Підчас комунікації не передбачається як умова визначення значення посилення на об'єктивну реальність, тобто значення розглядається не як екстенціонал, а як інтенціонал. Це означає, що значення пов'язане з проблемою істини в герменевтичному контексті. По-друге, значення конституюється відповідно до наявних цілей учасників комунікації, і будь-яка ситуація саме така, якою вона їм представляється. Істинним виявляється те, що є адекватним, релевантним індивідуальним цілям. По-третє, значну роль при формуванні значень грає соціальний чинник – спілкування.

Список використаних джерел

1. Шюц А. Структура повсякденного мислення. *Социологические исследования*. 1988. №2. С. 129-137.
2. Schutz A. *Collected papers*. Hague, 1962, vol 1.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ФІЛОСОФСЬКІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ПРИВІТАННЯ УЧАСТНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ С.В.ЛАНЧЕНКО	3
АБАШНІК В.О. ЕДМУНД ГУССЕРЛЬ У ФІЛОСОФІЇ ІСИДОРА ПРОДАНА (1854–1919/20)	6
АБАШНІК У.В. ВАЛЬТЕР БЕНЬЯМІН (1892–1940) ТА МЕДІА-ФІЛОСОФІЯ	10
АЛЕКСЄЄНКО Н.В. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ	13
АНДРУЩЕНКО В.П. ПЛАГІАТ ТА НЕДОБРОЧЕСНІСТЬ – ЗАГРОЗА НАУКОВОМУ ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ	15
БАБИЧ В.П. ОСНОВИ РАЗУМНОГО, ЦИВИЛИЗОВАНОГО МЫСЛЕТВОРЧЕСТВА	21
БЛИЗНЮК Л.М. ФЕНОМЕН МОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	31
ГОРОБЧУК Л. М. СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ОСОБИСТОСТІ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ	34
ГРОМОВА О.В. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОЗВИКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	38
ДАНІЛ'ЯН В. О. ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕДОЛІКИ	41
ДАНІЛ'ЯН В. О. ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ТВОРЧОСТІ НОРВЕЗЬКОГО ФІЛОСОФА ЛАРСА СВЕНДСЕНА	44
ДАХНІЙ А.Й. Г.С. СКОВОРОДА ТА Т.Г. ШЕВЧЕНКО ЯК ЗАСНОВНИКИ УКРАЇНСЬКОГО ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ	46
ДОВГАНЬ А. О. Н.МАЛЬБРАНШТА ДАВНЬОКИТАЙСЬКА ФІЛОСОФІЯ	51
ДОЛЬСКАЯ О.О. ФОРМУВАННЯ НАРРАТИВУ ПОСТЛЮДИНИ: РОЗДУМИ ПРО ПІДГРУНТЯ НОВОЇ АТРОПОЛОГІЇ	57
ЗАГРІЙЧУК І. Д. НЕЗАВЕРШЕНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОЇ ЗЛАГОДИ	61
ІЛЬІН В.В., ІЛЬІНА А.А. РАЦИОНАЛЬНОСТЬ ПОВЕДЕНИЯ И ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ ЭТИКИ И ЭКОНОМИКИ	65
КАРПЕНКО І.В. «ВЗАЄМНІСТЬ ПЕРСПЕКТИВ» А. ЩЮЦА ЯК МОЖЛИВІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ	71
КОЛЕСНИК К.Е. ПРОЕКТ RAIL BALTICA: РОЗБУДОВА ТА ГЕОПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ	75
КОЛИЧЕВА Т.В. ГЕШТАЛЬТ-МЕТОДОЛОГІЯ ПІЗНАННЯ ЛЮДСЬКОЇ СУТНОСТІ ЯК ЗАСІБ НАБЛИЖЕННЯ ДО ІДЕНТИЧНОСТІ ІНДИВІДА	81
КОММЕДАЛ О. ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В НОРВЕГІЇ: ДОСВІД ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ	84
ЛЕБЕДЄВ В. О. ЖАНР «ТЕМНЕ ФЕНТЕЗІ» У СУЧАСНІЙ МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ	87
ЛЮБІВИЙ Я.В. КОНСТРУКТ ТА ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СВОБОДИ У КРИЗОВОМУ СОЦІУМІ	88

Наукове видання

**VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ,
ПРИСВЯЧЕНА 90-РІЧЧЮ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

**МАТЕРІАЛИ VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ «ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, КОМУНІКАТИВНІ
ТЕХНОЛОГІЇ»**

**REPORTS OF THE VIII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
“A PERSON, A SOCIETY, COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES”**

м. Харків, 15–16 жовтня 2020 р.

Відповідальність за наукову достовірність матеріалів та відсутність плагиату
несуть автори

Матеріали публікуються в авторській редакції

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times ET.
Умов. друк. арк. 17,15. Наклад 100 прим. Замов. № 1006/8-20.

Видавництво ТОВ «ДІСА ПЛЮС»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ДК № 4047 від 15.04.2011 р.
61029, м. Харків, шосе Салтівське, буд. 154. Тел. (057) 768-03-15,
e-mail: disadruk@gmail.com

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057) 778-60-34.
e-mail:bookfabrik@mail.ua